

Міністерство культури та інформаційної політики України
*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 2
від «01» липня 2022 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«КОМПОЗИЦІЯ»
середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти
з декоративного мистецтва початкового професійного спрямування,
класи декоративного мистецтва**

**Київ
2022**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «КОМПОЗИЦІЯ» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з декоративного мистецтва початкового професійного спрямування, класи декоративного мистецтва. Київ, 2022. 24 с.

- Укладачі: **Авдикович О. М.**, викладач Волочиської дитячої школи мистецтв (Хмельницька обл.), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, *координатор групи*;
Данилейко О. О., викладач Петриківської дитячої художньої школи ім. Т. Я. Пати;
Косаревський К. І., викладач Дитячої школи мистецтв № 6 ім. Г. Жуковського (м. Київ), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, член Національної спілки художників України;
Рибіцька Н. В., викладач Козівської початкової спеціалізованої школи мистецтв (Тернопільська обл.), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;
Степанчук С. А., викладач композиції та професійної майстерності Львівського фахового коледжу декоративного і ужиткового мистецтва ім. І. Труша, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.
- Рецензенти: **Вороніна М. В.**, викладач дисципліни «Основи композиції» Мистецького коледжу імені Сальвадора Далі (м. Київ); старший викладач кафедри дизайну і технологій Київського національного університету культури і мистецтв; старший науковий співробітник відділу наукового забезпечення змісту культурно-мистецької освіти Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти; канд. пед. наук;
Кондратюк О. В., викладач дисципліни «Композиція та проектування» Косівського фахового коледжу прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв; спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Композиція**» (далі – типова навчальна програма) розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовою освітньою програмою середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з декоративного мистецтва початкового професійного спрямування (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 № 562), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів декоративній композиції, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу в класах декоративного мистецтва. Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на образотворчій та декоративній спадщині різних епох, традиціях і сучасних досягненнях національної та світової художніх шкіл.

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Композиція**». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня / учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, комплекс художньо-педагогічних технологій та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу. Також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання шляхом перерозподілу кількості годин для опанування нормативного змісту навчання за модулями, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначені типовою навчальною програмою.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на: опанування базових навичок створення цілісного декоративного образу (твору) та організації простору зображення через осмислення єдності форми і змісту; формування художнього смаку та розвиток творчого мислення; мотивацію до подальшого навчання на поглибленому підрівні початкової мистецької освіти або в системі фахової передвищої освіти.

Освітній процес з навчальної дисципліни «**Композиція**» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою занять є *груповий урок*.

Навчання проводиться за *модулями*. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховано на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний

нормативний обсяг часу на опанування програми, що становить для 1 – 5 років навчання – 70 год. на рік (2 год. на тиждень).

Запропонована тематика навчально-творчих завдань може бути відтворена у відповідних матеріалах за видами декоративного мистецтва (у рамках навчальної дисципліни «Формотворення та робота в матеріалі»).

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного / кожної учня / учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі **загальну кількість навчальних годин** рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на: поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмінь учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня / учениці; повторення / закріплення пройденого матеріалу; підготовку до контрольних заходів та/або публічних заходів; планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо); відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня / учениці тощо).

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного та підсумкового контролю**.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль); за підсумками кожного модуля (модульний контроль). Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, переглядів, виставок тощо. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми.

Підсумковий річний контроль здійснюється після завершення кожного року навчання у формі *річного контрольного перегляду робіт останнього модуля відповідного року*, що включає результати навчання за типовою навчальною програмою.

Наприкінці п'ятого року навчання проводиться **підсумковий контроль за результатами опанування типової навчальної програми у формі комплексного перегляду підсумкових творчих робіт з композиції, декоративного живопису, рисунку, формотворення та роботи в матеріалі**.

Визначення рівня досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання через виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня / учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання (*додаток*).

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Перший рік навчання. Завдання: ознайомлення з видами декоративного мистецтва та особливостями декоративної композиції; вивчення основних технік та прийомів організації картинної площини; опанування засобів художньої виразності та закономірностей побудови декоративної композиції (зокрема, композиційний центр, колірні контраст і нюанс, симетрія та асиметрія).

Перший рік навчання <i>Природа як джерело натхнення</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. Основи композиції та організація творчого процесу		16	
1.1. Техніки і прийоми в декоративній композиції	<p>Графічні техніки та прийоми в декоративній композиції (монотипія, графографія, гравюра на картоні, ліноріз тощо).</p> <p>Живописні техніки та прийоми в декоративній композиції (гуаш, акварель, акрил, пастель, фреска, розпис тощо).</p> <p>Мозаїка та вітраж.</p> <p>Техніки оброблення паперу (аплікація, колаж, витинанка, імітація мозаїки і вітража).</p> <p>Навчально-творчі роботи (3 роботи) на опрацювання вивчених художніх технік (наприклад, на тему «Могутня природа», «У заморську далечінь», «Романтичний острів» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, матеріали та інструменти за вибором учнів.</i></p>	6	Застосовує вивчені художні техніки і прийоми.
1.2. Відтворення об'єктів природи	<p>Ознайомлення з видами декоративного мистецтва (художній розпис, вишивка, витинанка, художнє ткацтво</p>	4	Називає вивчені види декоративного мистецтва.

	<p>писанкарство тощо). Послідовність роботи над художнім образом: пошук ідеї / задуму, фіксація задуму (ескіз, фор-ескіз), уточнення способів перенесення затвердженого ескізу на великий формат. Навчально-творча робота на відтворення природних форм (наприклад, на тему «Степові квіти», «Танок метеликів» тощо). Художні матеріали та інструменти: білий / тонований папір А3, графічні / живописні матеріали за вибором учнів.</p>		<p>Описує етапи створення мистецького твору.</p> <p>Відтворює зображення простих природних форм.</p>
<p>1.3. Організація картинної площини за допомогою формату</p>	<p>Візуальне сприйняття формату.</p> <p>Вибір відповідних пропорцій картинної площини для втілення задуму.</p> <p>Забезпечення рівноваги композиції з урахуванням форми та величини формату (розташування основних композиційних елементів та мас на площині картини). Уточнення композиційних завдань залежно від виду та розміру формату. Навчально-творчі роботи на опрацювання емоційного сприйняття трьох різних форматів, де всі зображення розташовані на одному аркуші¹ (наприклад, на тему «Рожевий ранок», «Грайливий вітер» «Ніжність», «Журлива осінь» тощо). Художні матеріали та інструменти: папір / картон А3, олівець, гелева ручка, туш.</p>	<p>6</p>	<p>Знає, що таке формат та розрізняє їх за формами та розмірами. Описує особливості емоційного сприйняття обраного формату.</p> <p>Розташовує основні композиційні елементи з дотриманням умов рівноваги.</p> <p>Правильно обирає та використовує відповідний формат для втілення композиційного задуму.</p>

¹ Тут та далі в тексті підкреслено ключові моменти виконання.

Модуль 2. Особливості декоративної композиції		16	
2.1. Принцип стилізації: геометризація	<p>Принципи стилізації зображення: геометризація, узагальнення, спрощення, декоративність.</p> <p>Геометричні форми у творах декоративного та образотворчого мистецтва.</p> <p>Перехід однієї форми в іншу.</p> <p>Геометризація природних форм (вписування їх в прості геометричні форми: коло, квадрат, трикутник, еліпс, прямокутник).</p> <p>Навчально-творча робота на вписування природних форм у відповідні геометричні форми (наприклад, тварин, рослин, комах тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, акварель, пензлики, туш, перо, гелева ручка.</i></p>	4	<p>Знає та називає основні принципи стилізації зображень.</p> <p>Уміє вписувати природні об'єкти в прості геометричні форми.</p>
2.2. Принципи стилізації: узагальнення та спрощення	<p>Переробка природних об'єктів в узагальнені декоративні форми (збереження характерних рис).</p> <p>Передача загальної будови природних об'єктів.</p> <p>Спрощення як схематичне зображення.</p> <p>Навчально-творчі роботи (2 роботи) на опрацювання принципів узагальнення та спрощення (наприклад, на тему «Прогулянка вечірнім садом», «Барви моря», «Хмарка пливе кучерява» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, гуаш, пензлі, туш, пера.</i></p>	6	<p>Відтворює узагальнене та спрощене зображення природних форм.</p>

<p>2.3. Принцип стилізації: декоративність</p>	<p>Підсилення художньої виразності природного об'єкту за допомогою додавання декоративних елементів / деталей. Доповнення силуетних ліній, заповнення контуру, опрацювання/насичення фактур. Ажурне вирізування. Навчально-творча робота в техніці колажу на підсилення декоративності природних об'єктів (наприклад, на тему «Задрімали на калині золоті жар-птиці», «Диво-рибка золота», «Чарівна квітка бажань» тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А3, кольоровий папір, ножиці, клей, чорна гелева ручка.</p>	<p>6</p>	<p>Доповнює / наповнює деталями зображення природних об'єктів для підсилення їх декоративності.</p>
<p>Модуль 3. Основні засоби композиції</p>		<p>20</p>	
<p>3.1. Композиційний центр</p>	<p>Правила визначення композиційного центра (за допомогою форми, кольору, розміру, фактури та розташування; за змістом). Досягання композиційної цілісності образу через підпорядкованість головному другорядних елементів композиції. Навчально-творча робота в техніці колажу на виокремлення композиційного центру (наприклад, на тему «Біла планета», «Сни» тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А3, кольоровий папір, ножиці, клей.</p>	<p>6</p>	<p>Уміє виокремити композиційний центр в зображенні за допомогою вивчених правил.</p>
<p>3.2. Колірні та тональні контрасти</p>	<p>Колірний контраст як засіб художньої виразності. Відтворення протилежностей</p>	<p>8</p>	<p>Розрізняє колірні та тональні контрасти.</p>

	<p>за допомогою кольору та тону: теплого і холодного, світлого і темного тощо.</p> <p>Передача емоцій та особистих переживань за допомогою колірних та тональних контрастів.</p> <p>Навчально-творчі роботи (2 роботи, парні композиції) на задану тему (наприклад, «Веселий вітер» / «Сумний вітер» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А3, гуаш, пензлі, акварель, туш, гелева ручка.</p>		<p>Відтворює відповідні емоції і почуття за допомогою колірного та тонального контрастів.</p>
3.3. Нюанс кольору та тону	<p>Створення художнього образу за допомогою подібності кольору та тону.</p> <p>Навчально-творча робота на задану тему (наприклад, «Золота осінь», «Маки» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А3, акварель, гуаш, туш, гелева ручка тощо.</p>	6	<p>Утворює та використовує нюанси кольору і тону для розкриття художнього образу.</p>
Модуль 4. Принципи побудови композиції		18	
4.1. Симетрія	<p>Природні форми та художні образи, створені за принципом симетрії (метелик, листок, квітка, тварина, птах, людська фігура, архітектурна споруда тощо).</p> <p>Приклади симетричних форм у творах декоративного мистецтва.</p> <p>Принципи побудови рівноваги в композиції (віддзеркалення та рівновага форм і мас).</p> <p>Навчально-творчі роботи (2 роботи) в техніці</p>	10	<p>Описує приклади симетричних форм в природі та творах мистецтва.</p> <p>Називає вивчені принципи побудови симетрії та рівноваги.</p> <p>Уміє створити симетричну тематичну композицію</p>

	<i>витинанки на створення симетричної композиції</i> (наприклад, на тему «Два півники», «Метелики як марево легкі», «Танок журавлів» тощо). Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, кольоровий папір, ножиці, канцелярський ніж.</i>		в техніці витинанки.
4.2. Асиметрія	Перетворення симетричних форм в асиметричні для підсилення виразності форми та більшого емоційного впливу на глядача. Організація асиметричної композиції (утримання рівноваги її протилежних сторін). <i>Навчально-творчі роботи (2 роботи) на створення асиметричної композиції на основі.</i> - <i>асиметрії форм;</i> - <i>асиметрії колірних та тональних плям.</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір / картон А3, акварель, гуаш, акрил, пензлі.</i>	8	Розрізняє симетрію та асиметрію. Створює асиметричну композицію із дотриманням рівноваги та цілісності.
Всього годин у навчальному році:		70	

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

описує вивчені види декоративного мистецтва, називає та використовує основні принципи стилізації;

володіє вивченими художніми техніками і матеріалами, вміє організувати картинну площину;

застосовує вивчені засоби художньої виразності та принципи побудови композиції (зокрема, композиційний центр, колірні контраст і нюанс, симетрія та асиметрія).

Другий рік навчання. Завдання: опанування засобів декоративної композиції (зокрема, пропорції, контраст / нюанс величин і форм, ритм); вивчення видів орнаментів; ознайомлення з прийомами асоціативного мислення.

Другий рік навчання <i>Мистецтво як джерело натхнення</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 5. Пропорції в природі та мистецтві	Співвідношення розмірів окремих деталей форми та предметів, що оточують. Особливості сприйняття та відтворення форм різного розміру (на прикладах творів декоративного мистецтва). Навчально-творчі роботи (2 роботи, графічна та живописна) на відтворення правильних пропорцій в декоративній композиції (наприклад, на тему «Квітуча галявина», «Ліс та його мешканці» тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А3, гуаш, пензлі, акварель, гелева ручка, туш, перо.	10	Порівнює за розміром об'єкти у вивчених творах декоративного мистецтва. Уміє співвідносити розміри об'єктів, що зображує.
Модуль 6. Контраст та нюанс форм	Застосування контрасту та нюансу величин і геометрії форм для досягнення художньої виразності твору. Навчально-творчі роботи (2 роботи) на відтворення контрастів та нюансів форм у композиції. (наприклад, на тему «Чарівні звірі», «Квіти та комахи» тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А3, гуаш, пензлі, акварель, гелева ручка, туш, перо.	12	Уміє відтворити контраст та нюанс форм у декоративній композиції.
Модуль 7. Метроритмічна організація зображення у декоративній композиції		38	

<p>7.1. Прості та складні ритми</p>	<p>Елементи ритму (мотив та інтервал). Види ритмів (чергування, повторення тощо). Темпи ритму (прискорення, уповільнення, монотонність). Напрями поширення / розвитку ритму (горизонтальний, вертикальний, діагональний, радіальний, по спіралі тощо). Навчально-творча робота на відтворення горизонтальних та вертикальних ритмів у композиції (наприклад, на тему «Смерековий ліс», «Хмари на небі», «Загорожа в моєму саду» Художні матеріали та інструменти: папір А4, гуаш, акварель.</p> <p>Навчально-творча робота на відтворення діагональних ритмів у техніці аплікації з чорного та білого паперу (наприклад, на тему «У ритмі танцю», «Зебра» тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А4, чорний і білий папір, ножиці, клей.</p> <p>Навчально-творча робота на відтворення ритмів по колу та спіралі в техніці колажу (наприклад, на тему «Розбурхане море», «Квітка», «Буря / Ураган» тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А4, кольоровий папір, ножиці, клей.</p>	<p>12</p>	<p>Знає та називає з чого складається ритм. Описує вивчені види і темпи ритму, напрями його поширення.</p> <p>Утворює композицію на основі вертикальних та горизонтальних ритмів.</p> <p>Утворює композицію на основі діагональних ритмів.</p> <p>Утворює композицію на основі спіральних ритмів.</p>
--	---	-----------	--

<p>7.2. Ритми довколишнього світу</p>	<p>Ритми в пластиці предметного світу і живої природи. Поєднання пластики природних форм та геометричності архітектурних форм. Ритми рельєфних поверхонь. Змішана техніка ескізування. Навчально-творча робота на відтворення ритмів пластики різного походження (наприклад, на тему «Замок у горах» «Будинок-мрія» тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А3, акварель, гуаш, акрил тощо ; кольоровий папір / клаптики тканини, клей.</p> <p>Ритм декоративних решіток. Техніка торцевої пластики. Навчально-творча робота на утворення декоративних решіток (наприклад, на тему «Будинки старого міста», «Архітектура майбутнього», «Вулицями рідного міста / села» тощо). Художні матеріали та інструменти: тонований папір А3, гуаш, акварель, білий папір, ножиці, клей.</p>	<p>14</p>	<p>Описує приклади ритмів навколо себе.</p> <p>Називає елементи ритму рельєфних поверхонь. Відтворює ритм пластики природних та архітектурних форм.</p> <p>Уміє утворити ритмічну декоративну решітку.</p>
<p>7.3. Орнамент</p>	<p>Види орнаментів за мотивами (геометричні, рослинні, зооморфні тощо). Варіанти розташування орнаментів (бордюр, сітка, розетка тощо). Українські орнаментальні символи (на прикладах творів народного декоративного розпису, писанкарства, гончарства тощо): сонце, вода, небо, дерево життя тощо. Навчально-творчі роботи (3 різні орнаменти) на</p>	<p>12</p>	<p>Називає вивчені види орнаментів, знає, як вони розташовуються.</p> <p>Описує символіку вивчених українських орнаментів.</p> <p>Утворює лінійну орнаментальну композицію</p>

	<i>відтворення українських орнаментальних мотивів в лінійно-метричній композиції.</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, гуаш, пензлики тощо.</i>		на основі вивчених українських мотивів.
Модуль 8. Асоціативний образ у декоративній композиції	Образно-асоціативне мислення як основа творчості. Передача емоційного стану природи за допомогою відповідної колірної гами. Техніка аплікації (рваної паперової мозаїки) з графічним доопрацюванням. <i>Навчально-творча робота в техніці аплікації на передачу емоційного стану природи (наприклад, на тему «Журлива осінь», «Веселий дощик», «Незвичайна ніч» тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: <i>тонований папір або картон А3, кольоровий папір, туш, перо, гелева ручка.</i>	10	Описує асоціації та почуття, що виникають під час розгляду різноманітних станів природи. Передає емоційний стан природи за допомогою асоціативних образів та відповідної колірної гами.
Всього годин у навчальному році		70	

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

застосовує вивчені засоби композиції (зокрема, пропорції, контраст / нюанс величин і форм, ритми);

уміє утворити орнаментальні композиції із використанням вивчених видів орнаментів;

створює нескладну декоративну композицію на основі прийомів асоціативного мислення.

Третій рік навчання. Завдання: опанування засобів декоративної композиції (зокрема, статика та динаміка, фактура); створення декоративного натюрморту; набуття навичок організації орнаменту в межах конкретної декоративної форми.

Третій рік навчання <i>Простір навколо нас</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 9. Статика та динаміка як засіб організації декоративної композиції	<p>Відмінність статичної та динамічної композиції.</p> <p>Передача статичної та динамічної композиції за допомогою ліній, плям, розмаїття пластики, симетрії та асиметрії, ритму, контрасту і нюансу.</p> <p>Техніка багатошарової аплікації.</p> <p>Навчально-творча робота на передачу стану спокою (наприклад, на тему «Мрії про мир» «Штиль на морі» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А3, кольоровий папір, ножиці, клей.</p> <p>Відтворення настроїв за допомогою динамічної композиції.</p> <p>Навчально-творча робота на створення динамічної композиції (наприклад, на тему, «Фантастичні птахи», «Музичні ритми», «Веселий танок» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: тонований папір А3, гуаш, акрил.</p>	20	<p>Знає та описує чим відрізняються статична і динамічна композиції.</p> <p>Уміє передати стан спокою в декоративній композиції.</p> <p>Уміє відтворити настрої у динамічній декоративній композиції.</p>
Модуль 10. Декоративний натюрморт	<p>Різновиди натюрмортів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за колоритом (теплий чи холодний); – за кольором (контрастні або нюансні); – за місцем розташування 	20	<p>Описує вивчені різновиди натюрмортів.</p>

	<p>(в інтер'єрі, у пейзажі); – за часом виконання (короткостроковий і довгостроковий). Тематичний декоративний натюрморт, підбір елементів та форм тематичного натюрморту.</p> <p>Стилізація предметів побуту. Створення ефекту площинності завдяки кольоровим переходам, лінійним і фактурним ритмам, декоративним оформленням форм і фону. Навчально-творча робота на створення тематичного декоративного натюрморту (на основі натурної постановки) <u>у техніці імітації вітража чи мозаїки</u> (наприклад, на тему «Різдвяний натюрморт», «У майстерні художника», «Музичні інструменти» тощо). Художні матеріали та інструменти: тонований / білий папір А3, гуаш, кольоровий папір, ножиці, клей.</p> <p>Передача настроїв із застосуванням різних колірно-тонових рішень. Навчально-творчі натюрморти (2 роботи) на відтворення <u>однієї композиції в різних колірно-тонових рішеннях</u> (наприклад, на тему: «У майстерні гончара», «Натюрморт з підсвічником», «Квіти і мушлі» «Чаювання» тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А3, гуаш / акварель, кольоровий папір, ножиці, клей.</p>		<p>Уміє за допомогою викладача підбирати елементи для тематичного натюрморту.</p> <p>Уміє стилізувати предмети побуту та створювати ефект площинності в тематичному декоративному натюрморті.</p> <p>Передає в натюрморті настрій та емоції за допомогою відповідних колірно-тонових рішень.</p>
--	--	--	--

<p>Модуль 11. Фактура в декоративній композиції</p>	<p>Фактури поверхонь (дерево, тканини, шкіра, солома, камінь тощо) та прийоми їх імітації (пензликом з твердою щетиною, гребінцем, виделкою, зворотною стороною пензлика, за допомогою клею ПВА, поролонової губки, олійних художніх фарб, їх розчинників та ванночки для води, грубого або тонкого шнура тощо).</p> <p><i>Навчальна робота на опрацювання прийомів імітації фактури (за вибором викладача, наприклад, дерева, каменю, шкіри тощо).</i></p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>тонований папір / картон А3, гуаш, акрил, акварель, олійні художні фарби, розчинники, клей ПВА, пензлики з твердою щетиною, поролонова губка, шнури різної товщини тощо.</i></p> <p>Підсилення виразності форм за допомогою передачі їх фактури.</p> <p><i>Навчально-творчий натюрморт із предметами різноманітної фактури (наприклад, на тему «Ваза з фруктами», «Натюрморт осінній», «Бабусине рукоділля» тощо).</i></p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>тонований папір / картон А3, гуаш, акрил, акварель, олійні художні фарби, розчинники, клей ПВА, пензлики з твердою щетиною, поролонова губка, шнури різної товщини.</i></p>	<p>10</p>	<p>Знає та описує різновиди фактур предметного світу.</p> <p>Уміє імітувати різноманітні фактури за допомогою вивчених прийомів.</p> <p>Передає виразність фактурних форм декоративного натюрморту.</p>
<p>Модуль 12. Орнамент в українському декоративному мистецтві</p>	<p>Композиція замкнутого орнаменту (геометричного, рослинного, зооморфного тощо) у межах конкретної форми.</p>	<p>20</p>	

	<p>Навчально-творчі роботи (З кольорових ескізи) на створення орнаментальних композицій для конкретних форм побутових предметів (наприклад, на тарелі, глечики, скрині тощо). Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, гуаш, акрил.</i></p> <p>Регіональні особливості орнаментів українських писанок (на основі зразків етнографічного матеріалу). Інтерпретація орнаментальних писанкових мотивів у декоративній композиції.</p> <p>Навчально-творча робота на створення власної декоративної композиції за мотивами українських писанок. Художні матеріали та інструменти: <i>тонований папір А3, гуаш, акрил.</i></p>		<p>Уміє утворити декоративну орнаментальну композицію в межах визначеної форми.</p> <p>Знає та розрізняє орнаменти українських писанок різних регіонів.</p> <p>Створює декоративну композицію на основі орнаментальних мотивів українських писанок.</p>
Всього годин у навчальному році:		70	

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень/учениця: застосовує статику / динаміку та фактуру як засоби декоративної композиції; створює декоративний натюрморт (зокрема, тематичний); уміє створити власну орнаментальну композицію в межах конкретної декоративної форми.

Четвертий рік навчання. Завдання: опанування прийомів стилізації фігури людини та передачі її емоційного стану; створення символічних образів (зокрема, геральдичних та шрифтових зображень).

Четвертий рік навчання <i>Людина і Всесвіт / Світ емоцій</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 13. Стилiзацiя фiгури людини	<p>Вiдтворення образу людини за допомогою стилiзацiї фiгури.</p> <p><i>Навчально-творча робота у технiцi колажу на стилiзацiю фiгури людини</i> (наприклад, на тему «Козак-Мамай», «Мавки», «Веснянки» тощо).</p> <p>Художнi матерiали та iнструменти: <i>тонований / бiлий картон А3, кольоровий папiр, кольоровi клаптики тканин, нитки, ножицi, клей.</i></p> <p>Передача емоцiй та почуттiв людини (радiсть, сум, тривога, закоханiсть тощо) за допомогою форми i кольору.</p> <p><i>Навчально-творча робота на передачу емоцiй та почуттiв людини</i> (наприклад, на тему «Несе Галя воду», «Їхав, їхав козак мiстом...» тощо).</p> <p>Художнi матерiали та iнструменти: <i>тонований / бiлий папiр А3, гуаш, акрил.</i></p>	20	<p>Умiє стилiзувати фiгуру людини для пiдсилення її образу.</p> <p>Умiє передавати емоцiї та почуття людини за допомогою форми i кольору.</p>
Модуль 14. Поєднання сюжетiв у декоративнiй композицiї	<p>Розкриття сюжету за допомогою стилiзованих постатей людей, тварин, птахiв, зображень квітiв та предметiв побуту (на основi вивчення творiв народного мистецтва).</p> <p>Поєднання окремих сюжетiв та елементiв середовища в однiй композицiї.</p>	14	<p>Виокремлює сюжети у вивчених творах народного декоративного мистецтва.</p>

	<p>Навчально-творча робота на створення багатосюжетної декоративної композиції (наприклад, на тему «Весілля», «Колискова», «Різдвяні свята» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: тонований / білий папір А2, гуаш, акрил.</p>		Створює багатосюжетну декоративну композицію.
Модуль 15. Образ-символ	<p>Створення образу-символу за допомогою метафор, порівнянь, персоніфікацій тощо.</p> <p>Виділення кольором головного (визначальних рис образу).</p> <p>Навчально-творча робота на створення образу-символу (наприклад, на тему «Родина», «Весна», «Мати-земля» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: тонований / білий папір А3, гуаш, акрил.</p>	12	Створює образ-символ та увиразнює головне кольором.
Модуль 16. Шрифтові орнаментальні зображення в декоративній композиції	<p>Види шрифтових орнаментальних зображень (арабески в архітектурі та побуті, книжкова «в'язь» тощо).</p> <p>Навчально-творчі роботи (2 ескізи) на створення шрифтової орнаментальної композиції (наприклад, ескіз суперобкладинки книги, афіші або реклами).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: тонований / білий папір А3, гуаш, туш, перо.</p>	14	<p>Знає та описує вивчені види шрифтових орнаментів.</p> <p>Утворює шрифтову орнаментальну композицію.</p>
Модуль 17. Геральдичні зображення в декоративній композиції.	<p>Символіка та художній образ геральдичних композицій (на основі прикладів гербів різних країн / міст / трудових об'єднань тощо).</p> <p>Навчально-творча робота на створення герба свого</p>	10	<p>Знає та описує вивчену геральдичну символіку.</p> <p>Утворює геральдичні композиції за допомогою</p>

	<i>населеного пункту або родового герба.</i> Художні матеріали та інструменти: <i>тонований / білий папір А3, гуаш, акрил.</i>		стилізованих природних форм та декоративних елементів.
Всього годин у навчальному році:		70	

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень / учениця:
 уміє стилізувати фігуру людини та передавати її емоції і почуття;
 утворює геральдичну або шрифтову композицію за допомогою символів і знаків.

П'ятий рік навчання. Завдання: опанування прийомів зображення людини в навколишньому середовищі (зокрема, з елементами інтер'єру / екстер'єру); набуття навичок самостійного створення декоративної композиції (від задуму до втілення).

П'ятий рік навчання <i>Дарую світові свою творчість</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 18. Людина та навколишнє середовище	Організація єдиного композиційного простору за допомогою елементів інтер'єру та екстер'єру, площинного зображення та зворотної перспективи (на прикладах творів народного малярства). Інтерпретація мотивів творів українського народного мистецтва. <i>Навчально-творча робота на відтворення людини в інтер'єрі (за враженнями від вивчених творів, наприклад, на тему: «Я прикрашаю мальованками свою хату / кімнату», «Великдень» тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: <i>тонований / білий папір (картон) А2, гуаш, акрил, кольоровий папір, ножниці, клей.</i>	20	Наводить приклади площинного зображення та зворотної перспективи у творах народного малярства. Зображує людину в інтер'єрі.

	<p>Приваблива архітектура та краєвиди рідного міста / села.</p> <p>Навчально-творча робота на відтворення людини в навколишньому середовищі з елементами екстер'єру (наприклад, на тему «Ой у вишневому садочку», «Святині мого краю» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: тонований / білий папір (картон) А2, гуаш, акрил.</p>		<p>Уміє поєднувати зображення людини та довкілля.</p>
<p>Модуль 19. Єдність і цілісність декоративної композиції</p>	<p>Передача ідеї / задуму та теми твору засобами композиції.</p> <p>Підпорядкованість форми і змісту твору сюжетно-композиційному центру.</p> <p>Навчально-творча робота на створення декоративної композиції на тему народних звичаїв і свят українського народу (із зображенням квітів, дерев, птахів, людей тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: тонований / білий папір А2, матеріали і техніки за вибором учнів.</p>	<p>12</p>	<p>Упорядковує та увиразнює всі елементи декоративної композиції.</p>
<p>Модуль 20. Підготовка підсумкової декоративної композиції</p>	<p>Пошук ідеї, підбір формату, техніки та матеріалів для реалізації власного задуму.</p> <p>Ескізний пошук вирішення художнього образу (збір матеріалу).</p> <p>Робота в матеріалі, деталізація елементів композиції (зокрема, для подальшого втілення у вигляді розпису фрагментів інтер'єру / екстер'єру).</p> <p>Навчально-творча декоративна композиція на задану тему (тема за вибором учнів).</p> <p>Художні матеріали та</p>	<p>38</p>	<p>Втілює власні творчі задуми за допомогою вивчених художніх технік та матеріалів.</p> <p>Створює тематичну декоративну композицію. Презентує та коментує досягнутий результат у навчальній групі.</p>

	інструменти: <i>тонований / білий папір або картон А2/А1, матеріали і техніки за вибором учнів.</i>		
Всього годин у навчальному році:		70	

Під час виконання програми **підсумкового контролю** учень / учениця: зображує людину в навколишньому середовищі (в інтер'єрі та екстер'єрі); обирає відповідні матеріали та художню техніку для втілення власного художнього образу / задуму; створює цілісну та гармонійну декоративну композицію.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів : Світ, 1993. 272 с.
2. Губаль Б. І. Методичні рекомендації до курсу лекцій з «Композиції». Тернопіль : ПЦ Матвей, 2006. 32 с.
3. Даниленко В. Я. Дизайн. Харків : ХДАДМ, 2003. 385 с.
4. Декоративно-ужиткове та образотворче мистецтво. Історія, теорія, практика: зб. наук. праць. Вип. 4. Львів, 1993.
5. Дідик Н. Я. Основи композиції: Навчальний альбом-посібник / ред. О. Козоріз. Ужгород : Мистецька Лінія, 2009. 64 с.
6. Ідак Ю. В., Клименюк Т. М., Ляковський О. Й. Основи об'ємно-просторової композиції : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 212 с.
7. Кириченко М. А. Український народний декоративний розпис. Київ : Знання-Прес, 2006. 230 с.
8. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції : навч. посіб. Київ : Каравела, 2018. 304 с.
9. Основи вжиткової творчості і методика викладання / М. І. Резніченко та ін. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 224 с.
10. Пасічник А. М. Образотворче мистецтво: Словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 215 с.
11. Печенюк Т. Кольорознавство. Київ : Грані, 2009. 191 с.
12. Пономаренко Н. С. Основи композиції : методичні рекомендації до вивчення дисципліни. Ужгород : Гражда, 2006. 64 с.
13. Сензюк П. К. Композиція в декоративном искусстве: Альбом. Київ : Радянська школа, 1988. 78 с.
14. Харченко О. В. Мистецтво петриківського розпису. Тернопіль : Мандрівець, 2021. 72 с.
15. Яковлев М. І. Композиція + геометрія. Київ : Каравела, 2007. 240 с.
16. Яремків М. Композиція : творчі основи зображення. Навчальний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. 112 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Характеристика навчальних досягнень
Початковий	1 – 3	Рівень виконання завдань не в повній мірі відповідає результатам навчання за програмою навчальної дисципліни «Композиція». Не може визначити композиційний центр та виявити взаємозв'язки між головними і другорядними елементами композиційного зображення. Учні / учениці бракує власних творчих думок, наявні численні грубі технічні помилки, працює лише за допомогою викладача. Демонструє початковий рівень володіння вивченими композиційними засобами і прийомами.
Середній	4 – 6	Виконані завдання програми навчальної дисципліни «Композиція» мають значну кількість недоліків. Зазнає час від часу труднощів із визначенням композиційного центра та виявленням взаємозв'язків між головними і другорядними елементами композиційного зображення. Демонструє окремі елементи художньо-образного вирішення завдань, часто потребує підказок викладача, не завжди вміє самостійно завершити роботу. Демонструє задовільний рівень володіння вивченими композиційними засобами і прийомами.
Достатній	7 – 9	Під час виконання композиційних завдань програми демонструє навички та вміння, що відповідають року навчання. Не завжди правильно визначає композиційний центр та виявляє взаємозв'язки між головними і другорядними елементами композиційного зображення. Досягає художньої виразності в більшості творчих навчальних завдань, але мають місце незначні недоліки виконання та/або порушення етапів виконання, інколи потребує підказок викладача. Добре володіє вивченими композиційними засобами і прийомами.
Високий	10 – 12	Впевнено та якісно виконує завдання програми навчальної дисципліни «Композиція», що відповідають вимогам поточного етапу навчання. Правильно визначає акценти та композиційний центр, виявляє взаємозв'язки між головними і другорядними елементами композиційного зображення. Втілює художній образ у власних творчих роботах. Самостійно працює над завданням від початку до кінця, правильно веде роботу на всіх етапах виконання. Вільно та на високому рівні володіє опанованими композиційними засобами і прийомами.